

Eeva Kangasmaa-Minn 75-vuotias

Turun yliopiston täysinpalvellut fennoug-ristiikan ja yleisen kielitieteen henkilökoh-tainen ylimääräinen professori Eeva Kan-gasmaa-Minn täytti 75 vuotta 14. päivänä huhtikuuta.

Eeva Kangasmaa-Minn syntyi 1919 Lempäälässä. Siellä hän myöhemminkin vietti kesiä, mutta muutoin hänen kasvu- ja opiskeluympäristönsä oli Turku. Tultuaan 1938 ylioppilaaksi Turun tyttölyseosta hän ryhtyi opiskelemaan Turun yliopistossa. Suomen kieli ja sen sukukielet -nimisen op-piaineen lisäksi hänen aineyhdistelmänsä kuuluivat yleinen historia sekä kotimainen ja yleinen kirjallisuus, joista kaikista hän suoritti ylimmän arvosanan. Hänen pro gra-du -tutkielmansa käsitteli tempusten käyttöä Eerik Sorolaisen 1614 ilmestyneessä kate-kismuksessa. Filosofian kandidaatiksi hän valmistui 1945.

Eeva Kangasmaa-Minn päteväytyi aluksi äidinkielen ja historian lehtoriksi suoritta-malla opetusharjoittelun Helsingissä. Ope-tusnäytteet suomen kielen lehtorin virkoja varten hän antoi Tyttönormaalilyseossa 1951 saaden arvosanan laudatur. Lukuvuo-den 1949–1950 hän hoiti lehtorinvirkaa en-tisessä koulussaan Turun tyttölyseossa.

Ratkaisevaa Eeva Kangasmaa-Minnin elämänsä ja tutkijanuran kannalta oli, että hän 1950-luvun alussa hakeutui ASLA-stipendiaatiksi Yhdysvaltoihin. Tämä mah-dollisuus oli juuri avautunut, ja lähtiessään matkaan 1951 Eeva Kangasmaa-Minn oli stipendiaattien toista vuosikertaa. Yhdys-valloissa hän yhtenä ensimmäisistä suoma-

laisista perehtyi yleiseen kielitieteeseen ja erityisesti amerikkalaiseen strukturalismiin. Mutta työskentely Yhdysvalloissa oli hänen uralleen käänteentekevää myös tutkimus-kohteen kannalta: paradoksaalista kyllä hän siellä löysi tutkittavakseen marin kielen. Koko hänen elämänsä vaikuttanut olennaisesti se, että hän Yhdysvalloissa ta-pasi puolisonsa, matematiikan ja tähtitie-teen tutkijan Hokee Minnin.

Eeva Kangasmaa-Minn opiskeli ensin vuoden Yalen yliopistossa ja hakeutui sitten Indianan yliopistoon Bloomingtoniin. Yh-den kesälukukauden hän harjoitti opintoja Chicagon yliopistossa. Bloomingtonissa hän kielitieteellisten jatko-opintojen ohessa toimi ensin suomen kielen opettajana, sitten tutkijana uralilaisten kielten tutkimusohjel-massa. Professori Thomas Sebeokin johdol-la oli käynnissä laaja marin kielen tutki-mushanke, jonka osaltaan mahdollisti itä-marilainen kielenopas Ivan Jevski. Jevskin aineistosta myös Eeva Kangasmaa-Minn kirjoitti amerikkalaisen väitöskirjansa.

Bloomingtonissa Eeva Kangasmaa-Minn 1953 suoritti MA-tutkinnon. Hänen tutkiel-mansa »The So-Called Past Tenses in Che-remis» julkaistiin myöhemmin (1960) sar-jassa American Studies in Uralic Linguis-tics; suomeksi sen aihepiiristä ilmestyi 1959 artikkeli »Tšeremissin perfekti» (Sananjal-ka 1). Tohtorinväitöskirja marin johto-opis-ta valmistui 1955 ja julkaistiin 1956 (Stu-dies in Cheremis 4: Derivation, Interna-tional Journal of American Linguistics). Nämä Yhdysvalloissa ilmestyneet tutki-mukset ovat oireellisia: verbisyntaksi ja -se-mantiikka, erityisesti ajan ja aspektin kysy-mykset ovat kiinnostaneet Eeva Kangas-maa-Minniä myöhemminkin, ja monissa

tutkimuksissaan hän on käsitellyt myös suomalais-ugrilaista johto-oppia.

Suomeen Eeva Kangasmaa-Minn palasi 1956. Tosin hän vielä lukuvuoden 1960–61 vieraili apulaisprofessorina Indianan yliopistossa. Työsuhteen Turun yliopistoon hän oli tavallaan solminut jo ennen matkaansa tarkastamalla harjoitusaineita lääketieteellisessä tiedekunnassa. Yliopiston suomen kielen lehtoriksi hänet nimitettiin 1957. Suomen kielen apulaisprofessorin virkaa hän oli hoitanut jo useainkin otteeseen, kun hän alkuvuodesta 1966 väitteli Turun yliopistossa ja sai vuoden 1967 alusta nimityksen suomen kielen apulaisprofessoriksi. Hän oli ensimmäinen nainen, joka Suomessa väitteli fennougristiikasta, ja myös ensimmäinen nainen suomen ja sen sukukielten professorikunnassa. Suomen kielen tai suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen professorin virkaa hän oli hoitanut yhteensä useita vuosia, kun hänet vuoden 1980 alusta kutsuttiin henkilökohtaiseksi ylimääräiseksi professoriksi, opetusalan fennougristiikka ja yleinen kielitiede. Tästä virasta hän siirtyi eläkkeelle keväällä 1986.

Turun yliopistoa Eeva Kangasmaa-Minn on palvellut myös monissa luottamustehtävissä, kuten suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen johtajana 1977–78 ja humanistisen tiedekunnan varadekaanina 1979–82. Tieteellisiä ja henkilökohtaisia yhteyksiä hän on pitänyt yllä paitsi Yhdysvaltoihin myös Viroon ja Unkariin, joihin hän on tehnyt opinto- ja esitelmämatkoja. Niin ikään hän on vierailut opettajana ja tutkijana Pietarin, Münchenin, Lontoon, Amsterdamin ja Groningenin yliopistoissa. Turun fennougristikongressissa 1980 hän toimi koordinaattorina symposiumissa, jonka teemana oli sananmuodostuksen produktiivisuus. Tohtorinväitöksen virallisena vastaväittäjänä hän on ollut paitsi Matti Suojasen (1977) ja Valma Yli-Vakkurin (1986) väitöksissä Turun yliopistossa myös Anne Nesserin väitöksessä Upsalan yliopistossa (1986).

Oman suomalaisen väitöskirjansa aiheeksi Eeva Kangasmaa-Minn valitsi suomalais-ugrilaisen genetiivin. Kuten hän toteaa, ge-

netiivin ongelmia ratkottaessa marin kieli on avainasemassa: tässä kielessä genetiivi on säilynyt järjestelmällisenä, muista sijoista muodollisestikin erottuvana kategoriana. Väitöskirjassa »The Syntactical Distribution of the Cheremis Genitive I» (1966) hän distributionaalista menetelmää hyväksi käyttäen analysoi marin genetiivin välittömät adnominaaliset käyttötavat. Vuonna 1969 ilmestyneessä jatko-osassa (SUST 146) analyysin kohteena ovat välillinen adnominaalinen genetiivi ja adverbaalinen genetiivi; siihen myös sisältyvät koko tutkimuksen johtopäätökset. Marin genetiivi osoittautuu puhtaasti kieliopilliseksi sijaksi. Tukea eivät saa käsitykset, että adnominaalinen ja adverbaalinen genetiivi (genetiivi ja instruktiivi) olisivat eri alkuperää tai että genetiivi olisi kehittynyt possessiivisesta adjektiivista.

Genetiiviä ja siihen liittyviä kysymyksiä Eeva Kangasmaa-Minn on käsitellyt myös kymmenkunnassa tieteellisessä artikkelissa, joista osa on ilmestynyt suomeksi Sananjallassa, osa kansainvälisissä julkaisuissa. Joidenkin artikkelien painopiste on yhdessä kielessä – suomessa tai marissa – mutta monet syvenevät useita kielikuntamme kieliä koskeviksi vertailuiksi. Esimerkiksi »Adverbaalisesta genetiivistä» (Sananjalka 8, 1966) perustuu laajaan itämerensuomalaiseen aineistoon, ja huomioon otetaan paitsi maria myös saame ja mordva. Artikkelissa »Genitiv und Lativ, Adjektiv und Plural» (FUF XL, 1973) kirjoittaja analysoi *n*-, *k*- ja *j*-suffiksien käyttöä koko kielikunnassa. Genetiivin käyttöä koskettavat yhdeltä osaltaan myös ne Eeva Kangasmaa-Minnin tutkielmat, joiden aiheena ovat suomalais-ugrilaisten kielten omistuskonstruktiot (Nylvtudományi Közlemények 86:1, 1984; Systeemi ja poikkeama, 1993).

Eeva Kangasmaa-Minn siis kuului ensimmäisiin, jotka sovelsivat amerikkalaisen strukturalismin metodisia periaatteita suomalais-ugrilaisten kielten tutkimukseen. Myös generatiivisesta ajattelutavasta hän sai vaikutteita jo paljon ennen, kuin se tuli Suomessa yleisesti tunnetuksi. Hänen kieliopillisessa ajattelussaan semantiikka, syn-

taksi, sananmuodostus ja taivutus eivät ole eristyksissä vaan kaikki samaa kokonaisvaltaista järjestelmää. Tämä näkyy selvästi jo varhaisesta artikkelista »Verbi- ja objektikategorioiden keskinäisistä suhteista» (Sananjalka 10, 1968). Se lienee ensimmäinen tutkimus, jossa suomen sananjohtoa katsotaan selvästi syntaksinkin näkökulmasta. Siinä myös otetaan käyttöön sittemmin hyvin hyödylliseksi osoittautunut johtimien jako muuntajiin ja modifioijiin. Tosin Eeva Kangasmaa-Minn itse on myöhemmin (1982) täsmentänyt jaon kolmijaoksi muuttajiin, muuntajiin ja modifioijiin.

Generatiivisen teorian suuntauksista Eeva Kangasmaa-Minnin ajatteluun on vaikuttanut erityisesti sijakielioppi John M. Andersonin kehittämässä muodossa. Andersonin lokalistisen teorian pohjalta hän on selvitetty toisaalta verbisemantiikan ja -syntaksin, toisaalta sananmuodostuksen kysymyksiä, jotka monin tavoin nivoutuvatkin yhteen.

Anderson sovelsi teoriaansa baskin aspektisuhteisiin. Eeva Kangasmaa-Minnin käsissä se osoittautuu oivaksi avaimeksi suomen ja muidenkin suomalais-ugrialaisten kielten nomini- ja verbikategorioiden yhteispelin sekä tempus- ja aspektisuhteiden ymmärtämiseen. Kuten kirjoittaja huomauttaa, verbimuotoon sisältyy toiseen ajankäsitteeseen suhteuttavan aspektin ohella myös sisäinen aspekti, joka sääntelee verbin suhteita sen hallitsemiin piilokategorioiden. Suomen kielessä tästä näkyvänä merkinä ovat olo- ja muutossijojen samoin kuin subjekti- ja objektikategorioiden vaihtelut. Eri tyisen kiinnostavia ovat suomen infiniittimuodot, ne kun jo itse usein sisältävät lokaaliseen suhteeseen viittaavan aineksen. Juuri infiniittimuodot ovat keskeisenä tarkastelukohteena esimerkiksi Virittäjässä ilmestyneessä artikkelissa »Deverbaalien lausedynamiikkaa» (1980). Toinen Virittäjässä julkaistu artikkeli »Suomen verbi-ilmausten kvantiteetista ja kvaliteetista» (1985) sisältää perin tarpeellista tempuksen, aspektin ja teonlaadun käsitteiden selvittelyä.

1980-luvulta lähtien Eeva Kangasmaa-Minn on aktiivisesti osallistunut Pohjois-

maiden aspektintutkijoiden yhteistyöhön. Hän on myös julkaissut keskeisiä tutkimustuloksiaan pohjoismaisissa yhteisjulkaisuissa (esim. *Aspect Bound*, Dordrecht 1984 ja *Proceedings of the Second Scandinavian Symposium on Aspectology*, Uppsala 1989). Tärkeä kokoava artikkeli »Aspektista ja sen sukulaisilmiöistä suomalais-ugrialaissa kielissä» on juuri vuodenvaihteessa ilmestynyt Itämeren piirin yhteistyön puitteissa (*Studia comparativa linguarum orbis Maris Baltici* 1, Turku 1993).

Monissa verbisemantiikkaa ja -syntaksia koskevista artikkeleistaan Eeva Kangasmaa-Minn käsittelee tai ainakin sivuaa myös sananjohtoa. Toisaalta hänen sananjohdolle omistetuissa tutkimuksissaan on hänen kokonaisvaltaisen näkemyksensä mukaisesti keskeisenä syntaktinen näkökulma. Hän on tutkinut sananjohtoa sekä erilliskielten suomen ja marin että kaikkien suomalais-ugrialaisten kielten puitteissa.

Eräänlainen pohjatyo suomen johto-opin tarkastelulle on artikkeli »Verbien piiloderivaatiosta» (Sananjalka 19, 1977), jossa Eeva Kangasmaa-Minn analysoi suomen johtamattomien verbien merkityksiä sijakieliopin menetelmin. Samoin sijakieliopin perustalle rakentuu kokonaiskuvaus suomen sananjohtojärjestelmästä, kolmiosainen artikkelisarja »Derivaatiokielioppia» (Sananjalka 24, 25, 26; 1982, 1983, 1984), jonka ensimmäisessä artikkelissa käsitellään verbijohdokset, toisessa verbikantaiset nominijohdokset ja kolmannessa nominikantaiset nominijohdokset. Artikkelisarja keskittyy erityisesti niihin johtoprosesseihin, joilla on syntaktisia ulottuvuuksia: muuttajasuffiksien sekä verbejä ja adjektiiveja tuottavien muuttajasuffiksien toimintaan.

Koko kielikunnan puitteissa Eeva Kangasmaa-Minn on pohtinut erityisesti primaarien johtimien kuvaamisen ja luokittelun ongelmia (esim. *SUST* 150, 1973; *Indiana University Uralic and Altaic Series*, Vol. 131, 1977). Yhdestä runsaskäyttöisestä primaarista verbinjohtimesta hän on julkaissut erikoistutkimuksen: »On the Causative *t* in the Finno-Ugric Verb Derivation» (*Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica*,

Band 12, 1979). Olisi enemmän kuin suotavaa, että Eeva Kangasmaa-Minnin näkemykset ja tiedot suomalais-ugrilaisesta johto-opista saataisiin kokonaisesityksenkin muodossa hyödyttämään muita tutkijoita. Tietävästi hän onkin johto-opin luentoja pohjalta valmistelemaan tällaista esitystä.

Tässä on ollut mahdollista kuvata vain joitakin keskeisiä juonteita Eeva Kangasmaa-Minnin tutkijantyöstä. Paitsi keskeisaloilla hänen virkeä tutkijanmielensä on liikkunut monilla syrjäpoluilla. Hän on artikkeleissaan käsitellyt lauseanalyysin lievekysymyksiä (Virittäjä 1967), runoa kielimuotona (Sananjalka 12, 1970), ylioppilaineiden syntaktisia ja semanttisia anomaliaita (Sananjalka 17, 1975) ja suomen sijarunsautta (Academia Scientiarum Fennica, vuosikirja 1982–1983). Jäähyväisluennossaan hän puolusti possessiivisuffikseja (Sananjalka 28, 1986).

Opetuksen tueksi Eeva Kangasmaa-Minn on kautta vuosien valmistanut oppilailleen kirjallista materiaalia. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuissa ovat ilmestyneet »Suomen äännehistorian suuntaviivat» (1978, korjattu laitos 1979), »Suomen kielen rakennepiirteet» (1984) ja »Suomi kielikunnassaan» (1985). Ensin mainittu on tarkoitettu suomen äännehistorian luentojen tueksi ja myös jäsentäväksi oheislukemiseksi Rapo-

lan »Suomen kielen äännehistorian luentoihin». »Suomen kielen rakennepiirteet» liittyy vieraiden kielten opiskelijoille suunnattuun suomen kielen rakenteen kurssiin, »Suomi kielikunnassaan» esittelee suomen kielen opiskelijoille kieleemme omintakeisia piirteitä ja niiden historiallista taustaa.

Eeva Kangasmaa-Minnin oppikirjaset eivät ole paksuja eivätkä hänen runsassisältöisimmäkään artikkelinsa ole pitkiä. Hänellä on taito sanoa vähässä tilassa paljon. Selkeä ajatuksenkehittely ja yksi ilmeikäs esimerkki riittävät samaan, mihin kurittomampi kirjoittaja tarvitsisi kosolti sekä palstatilaa että esimerkkejä. Eeva Kangasmaa-Minn luottaa lukijaan eikä selittele. Sen sijaan hän toisinaan värittää ilmaisuaan kielikuvilla, joiden lähteitä ovat kirjallisuus, musiikki ja näyttämötaide.

Päivänsankarin artikkelien tärkein julkaisufoorumi on ollut turkulainen Sananjalka, Virittäjä on vasta toisella sijalla. Silti Virittäjässäkin on ilmestynyt neljä artikkelia ja kaksi keskeisten syntaktisten teosten esittelyä. Virittäjä liittyy Eeva Kangasmaa-Minnin onnittelijoihin ja toivottaa hänelle toimeliaita ja iloa tuottavia eläkevuosia, myös vireillä olevien ja uusien tutkimusten parissa.

PÄIVI RINTALA